

поза ідеологічним впливом. По суті, книга розвінчує міф про Україну як окраїну чого-небудь, вона показує її як невід'ємну частину європейської історії.

Подано до друку: 26.02.2012 р.

О.В. СЕВАСТЬЯНОВ

Невелика розповідь про велику справу

(Рец. на кн.: Акимченков В.В. «Академия в миниатюре»: Севастопольский музей краеведения (1923–1939) / В.В. Акимченков ; под ред. проф. А.А. Непомнящего / Таврич. нац. ун–т им. В.И. Вернадського ; Центр пам'ятниковедення НАН України и Укр. общ. охр. памят. истор. и культ. ; Крым. респ. учр. «Научно-исследовательский центр памятниковохранительных исследований Автономной Республики Крым». – К. ; Симферополь : Антиква, 2012. – 120 с. – (Биобиблиография крымоведения ; Вып. 17)

Масштабна книжкова серія «Біобібліографія кримознавства», започаткована професором А.А. Непомнящим, уже навіть не може бути названа новим явищем в історіографії – настільки впевнено праці молодих вчених і титульного редактора серії зайняли своє належне місце в регіонаознавчих відділах бібліотек й у свідомості тих, хто цікавиться історією, етнографією чи культурою Криму. Втім, розвиток наукової школи проф. А.А. Непомнящего саме зараз демонструє нове якісне перетворення. Справа в тому, що рецензована книга – навіть не підсумкова праця аспіранта. Її автор – тільки-но закінчив п'ятий курс історичного факультету Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, а його подальший шлях у науці ще тільки буде накреслений. Але чим більше неочікуваною є подія, тим цікавіше її аналізувати.

Констатуємо відразу: автор і його науковий редактор (у цьому випадку роль керівника проекту все ж куди більш помітна) пішли класичним шляхом – монографія (а за всіма ознаками – це саме монографія) є першою узагальноючою працею з проблеми, що винесена на обкладинку. Піддаючись особистим дослідницьким схильностям, з приємністю відзначимо, що книга має актуальний у сучасній історіографії стиль інституціонального дослідження. Тобто – автор ретельно малює картину існування та діяльності предмету дослідження із середини, а поруч – відтворює навколишню дійсність, умови й обставини, в яких існувала така дивна, на першій погляд, для початкових радянських десятиріч установа, як Севастопольський музей краєзнавства.

Автору вдалося через розповідь – докладну, детальну та дещо прискіпливу – про один музей, змалювати не тільки загальнокримську, але й загальнорадян-

ську панораму розвитку краєзнавства. Те, що цей процес був контраверсійним, а рішення інколи носили несподіваний, навіть абсурдний, характер, вже не є таємницею. Але саме завдяки втіленню нових форм регіонально-ознавчої роботи в 20-х роках ХХ ст. у вигляді концентрації відповідних матеріалів у музейних фондах і спеціальних підрозділах громадських наукових установ кримознавчі студії стали постійними та дійсно ґрунтовними.

Ініціатива севастопольських краєзнавців щодо заснування профільного музею вбирала в себе одразу декілька напрямів: насамперед дослідницький; по-друге, культурно-масовий; по-третє, педагогічний, який мабуть був найголовнішим. Ідея про залучення до краєзнавчої роботи молодих ентузіастів відповідала як атмосфері епохи, так і була абсолютно новаторською – адже піонерська організація ще була зовсім початковою, а методи виховної роботи серед юнацтва тільки формувалися. Тому орієнтир засновників музею до шкільного краєзнавства можна вважати практичним «ноу-хау» свого часу.

В.В. Акімченков, безумовно, зміг опрацювати значний корпус джерел. Це й архівні документи (зі сховищ Севастополя, Сімферополя, Санкт-Петербурга), й відкриті, але до останнього часу призабуті цікаві й змістовні матеріали. Розповідь у книзі будується на якісному і талановитому синтезі цих двох груп джерел. Кожен, хто навіть поверхово пройдеться сторінками твору, побачить, що робота з джерелом для автора – це насамперед відповідальність. Відповідальним є для нього й розкриття теми в історіографії попередниками. Хай звучать критичні нотки у словах дослідника щодо праць старших колег або сучасників – якщо братися вже за якусь справу, то робити її треба сумлінно. А нагадати про це колегам – чим не привід?

Отже, що дізнаємося ми з книги? Історія Севастопольського музею краєзнавства та його засновників, до цього часу була terra incognita. В.В. Акімченкову належить право відкриття архівного фонду установи та перших узагальнень щодо цих матеріалів у численних публікаціях. Наполегливі студії з джерелами дали можливість сформулювати чітку періодизацію існування та діяльності музею, що надало можливість побудувати текст монографії саме за хронологічним принципом. Читач може слідкувати за подіями всередині та навколо музею майже щоденно. І дізнатися, що Севастопольський музей краєзнавства справді гуртував навколо себе усіх охочих до пізнання рідного краю, брав на себе сміливість допомагати дослідникам у серйозних експедиціях й організовував свої.

Звичайно ж, приділена увага й популяризаторським акціям. Про те, що музей став для міста своєрідним культурним та просвітницьким явищем, свідчать неодноразові публікації про його заходи у місцевій пресі – адже увага саме «колективних організаторів і пропагандистів» в ті роки – свідчення справжнього визнання. Більше того, ознайомившись з текстом нарисів дізнаєшся, що саме з «колиски» музею до великої науки прийшли такі видатні дослідники радянської доби, як О.Н. Бернштам, Б.В. та Є.В. Веймарни, С.Ф. Стржелецький. Також довідуємося, що увагу до вивчення «печерних міст» гірського Криму не один сезон забезпечували саме силами музею. Враховуючи непередбачуваність коливання «генеральної лінії» в СРСР, таку відданість справі можна вважати безпечною громадянською та науковою мужністю.

Найбільший за обсягом (й найцінніший, на наш погляд, у книзі) розділ присвячений саме тим, хто або створював музей, або починав при ньому свій творчий і науковий шлях. Автор обрав декілька постатей, передусім – братів Павла та Володимира Петровичів Бабенчикових, без наполегливості та наснаги яких музей та його різноманітна дослідницька й педагогічна діяльність не відбулися би взагалі. Скажемо й про те, що рецензована праця В.В. Акімченкова, мабуть є першою дійсно ґрунтовною роботою про лідерів краєзнавчого руху цілого регіону, імена яких були або під забороною, або забуті у сьогоденні з кон'юнктурних причин. Постаті братів-краєзнавців, які через все своє життя пронесли ідеали служіння справжній науці та вихованню нових генерацій дослідників, нарешті знаходять своє належне визнання, а їх праці – будемо сподіватись – гідного дослідника.

Вирішив автор й «пригостити» читача новими, невідомим до цього часу сюжетами й знахідками. Саме так слід відноситись до нарису про кримознавчу діяльність в 20-х – на початку 30-х років ХХ ст. майбутнього професора-сходознавця Олександра Натановича Бернштама. І хоча майбутній визначний учений був змушений припинити свої польові дослідження в Криму за станом здоров'я, саме кримський досвід став необхідним практичним базисом у його подальших масштабних наукових теоретичних студіях. Завдяки праці В.В. Акімченкова пролито світло й на життя Валерія Миколайовича Махаєва – геолога, котрий зробив помітний внесок у вивчення кримських ландшафтів і корисних копалин. Його доля якого склалася трагічно: рятуючись від репресій, у 1937 р. він переїхав на роботу до Сибіру, де й загинув у 1941 р. від рук бандита. Відновлення біографії дослідника – безперечна моральна данина сучасників своїм попередникам, те, без чого неможливий справжній зв'язок науковців різних генерацій.

Говорячи про монографію В.В. Акімченкова, неможливо оминати її чарівне (саме так!) оздоблення, витримане в дусі й стилістиці епохи перших радянських десятиріч, багату іконографію та вдале ілюстрування тексту (в невеличкій за обсягом книзі можна нарахувати добру сотню якісних світлин портретів учених, документів тощо). Ці візуальні засоби роблять текст живим, а колек-

тив Севастопольського музею краєзнавства знову «працює» – хоча б дивлячись на читача й усміхаючись новій знахідці при розкопках або вдалому походу куди-небудь у гори. Тут уже йдеться не стільки про зв'язок поколінь дослідників – тут уже можна просто констатувати: історія є живою допоки нащадки цікавляться нею, допоки вони відчують свою відповідальність за збереження набутого до них. І книга В.В. Акімченкова в цьому сенсі – справді цінне та своєчасне видання.

Завершуючи приємну місію презентації нового видання, висловимо подяку засновнику серії «Біобібліографія кримознавства» проф. А.А. Непомнящому, який невтомно дарує спільноті істориків нові, якісні й цікаві дослідження, а також виховує дійсно талановитих і яскравих молодих вчених. В.В. Акімченкову ж побажаємо знайти свій неповторний шлях у науці, адже те, що він спроможний робити своє діло якісно вже доведено.

Подано до друку: 18.05.2012 р.

Т.В. КОТОВИЧ

**Новый справочник по археологическому
музейному делу**

Рец. на кн.: Археологичне музейництво.

Енциклопедичний довідник (авт.-уклад. Д.В. Кепін) /

Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК. –

К., 2010. – 268 с.

На современном этапе развития музеологии в разных странах мира значительное внимание уделяется развитию теории этой науки и применению ее в практической деятельности музеев.

В этом отношении издание, подготовленное музеологом, кандидатом исторических наук Д.В. Кепиным, раскрывающее проблемы сохранения и экспонирования недвижимых памятников первобытной культуры (аполитейных обществ) является своевременным и актуальным.

Словарь структурирован по трем тематическим разделам и завершается обширной библиографией по данной теме.

В разделе 1 «Теория, история и практика памятниковоохранной и музейной деятельности в контексте сохранения памятников первобытной археологии» автор приводит 126 дефиниций, а также 3 очерка, характеризующих историю музейного дела как в Украине, так и в других странах Европы. В этой связи отмечу, что в историческом очерке, освещающем музейное дело в зарубежных странах Европы (с. 38–58). Д.В. Кепин мало уделил внимания возникновению и развитию археологических собраний по истории первобытного общества на территории современной Беларуси. Возможно, это связано с тем, что в силу объективных